

СУТНІСТЬ ТА МІСЦЕ ДЕРЖАВНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Анотація. У статті розкрито сутність державного кредиту та подано його класифікацію. Проаналізовано місце державного інвестиційного кредиту в системі державного кредитування в Україні. Приділено увагу пріоритетам розвитку базових галузей економіки, в яких реалізуються інвестиційні та інноваційні проекти в Україні.

Ключові слова: кредит державний, державний інвестиційний кредит, інвестиційна діяльність, податковий інвестиційний кредит, споживче державне кредитування, урядовий пільговий кредит, пільгове інноваційне кредитування, іноземне інвестиційне кредитування під гарантії уряду.

Вступ. Особливе місце в політиці уряду посідає державний кредит. Як форма державного кредиту, державний інвестиційний кредит безпосередньо обслуговує економічні інтереси підприємств, опосередковуючи зв'язки між державою та всіма суб'єктами економіки. У зв'язку з цим, зростає роль державного інвестиційного кредитування у забезпеченні інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України.

Важливе значення місця та ролі державного кредиту у фінансовій системі держави зумовило постійну увагу як зарубіжних, так і українських дослідників до різних аспектів його функціонування. Зокрема цю категорію досліджували: Р.Барро, Дж.Сакс, Е.Селігман, Дж.Ітон, К.Маркс, Г.Моультон, М.Обстфельд, Д.Рікардо, А.Сміт, Дж.Кейнс. Особливої уваги заслуговують праці: В.Андрущенко, О.Василика, Т.Майорової, Б.Пшика, А.Анісімова, В.Базилевича, О.Барановського, А.Вавілова, А.Гальчинського, В.Глуценка, Б.Болдирєва, М.Бунге, Ю.Данілова, М.Крупки, О.Вовчак, Г.Кучера, І.Луніна, І.Лютого, М.Туган-Барановського, Д.Черваньова та інших.

Постановка завдання полягає у розкритті сутності державного інвестиційного кредиту та його видів. Слід зауважити, що на даний час залишається чимало проблемних питань, які потребують відповідного теоретичного, методичного та практичного вирішення, зокрема: відсутність чіткої класифікації державного інвестиційного кредитування та визначення місця державного інвестиційного кредиту в системі державного кредитування.

Результати. Економічна енциклопедія з приводу сутності державного інвестиційного кредиту дає таке визначення поняття «*кредит державний* – кредит, наданий державі (в т.ч. місцевим органам влади) фізичними та юридичними особами. В політекономічному аспекті кредит державний – сукупність кредитних відносин (передусім відносин економічної власності) між фізичними та юридичними особами та державою щодо надання їй позики та плати за неї з метою акумуляції коштів для фінансування державних видатків. Виник з появою держави. [1, с.96]

Призначення державного кредиту – вирішувати загальнодержавні проблеми (покриття дефіциту державного бюджету, надання кредитної допомоги окремим суб'єктам господарювання чи категоріям населення).[2,с.231-232]

Особливості державного кредиту:

- в якості одного із суб'єктів кредитних правовідносин обов'язково виступає держава;

- даний спосіб залучення грошових коштів здійснюється за загальними принципами кредитування.

Переважає більшість науковців розглядає державні кредити внутрішні та

зовнішні.

Внутрішній виступає у таких формах:

1. державні позики;
2. ощадна справа - перетворення частини вкладів населення в державні позики;
3. запозичення коштів загальнодержавного позичкового фонду;
4. казначейські позики;
5. гарантовані позики.

Казначейські позики як форма кредиту виражають відносини з надання фінансової допомоги підприємствам і організаціям органами державної влади і управління за рахунок бюджетних коштів на умовах терміновості, платності, зворотності. [3]

Форма зовнішнього державного кредиту:

1. Державні зовнішні позики;
2. Позики міжнародних фінансових органів;
3. Міжурядові позики, банківські кредити держави.

Кредиторами при зовнішньому державному кредитуванню можуть виступати:

- Всесвітній банк;
- Міжнародний валютний фонд;
- Європейський банк реконструкцій та розвитку;
- Держави Європейського співтовариства. [2]

Державні позики є основною формою державного кредиту. Класифікація державних позик здійснюється за такими ознаками:

За правом оформлення розрізняють державні позики, що оформляються підписними зобов'язаннями або надаються на підставі угод (безоблігаційні), і забезпечені випуском цінних паперів (облігаційні). Угодами оформляються, як правило, кредити від урядів інших країн, міжнародних організацій та фінансових інституцій. За допомогою цінних паперів мобілізуються кошти на фінансовому ринку.

Залежно від розміщення позик їх поділяють на внутрішні - на внутрішньому фінансовому ринку (надаються юридичними і фізичними особами даної країни та нерезидентами) і зовнішні - надходять ззовні від урядів, юридичних і фізичних осіб інших країн, міжнародних організацій і фінансових інституцій. [3]

За правом емісії розрізняють державні й місцеві позики. Державні позики випускають центральні органи управління. Надходження від них спрямовуються в Державний бюджет. Місцеві позики випускають місцеві органи управління і мобілізовані кошти спрямовуються у відповідні місцеві бюджети. [3]

За характером використання цінних паперів бувають ринкові та неринкові позики. Облігації (казначейські зобов'язання) ринкових позик вільно купуються, продаються і перепродаються на ринку цінних паперів. Неринкові позики не допускають виходу цінних паперів на ринок, тобто їх власники не можуть їх перепродати. [3]

Для того, щоб краще зрозуміти сутність державного кредитування, спершу варто проаналізувати його в загальному розумінні, а також розглянути державний кредит у розрізі ролі держави у кредитному процесі. (рис.1)

На нашу думку, особливу увагу варто приділити саме державному інвестиційному кредитуванню, яке здатне безпосередньо покращувати розвиток базових галузей економіки України.

Державне інвестиційне кредитування суб'єктів господарювання — це економічні відносини, які виникають у процесі перерозподілу коштів між суб'єктами господарювання (підприємствами, об'єднаннями, організаціями) і державою внаслідок одержання бюджетних і позабюджетних кредитів (підприємство виступає позичальником).

Державне кредитування здійснюється для фінансування через банківські установи

пускових об'єктів, раніше розпочатих новобудов виробничого призначення, а також технічного переозброєння і реконструкції діючих підприємств незалежно від форм власності.

Надходження коштів із бюджету для надання бюджетного кредиту має відображатися на балансовому рахунку № 2523 "Бюджетні рахунки цільового характеру клієнтів, які утримуються з Державного бюджету України", а кредитування - з балансового рахунку № 2527 "Кредити за рахунок бюджетних коштів", на якому обліковується строкова, пролонгована та прострочена заборгованість за бюджетними кредитами. [4]

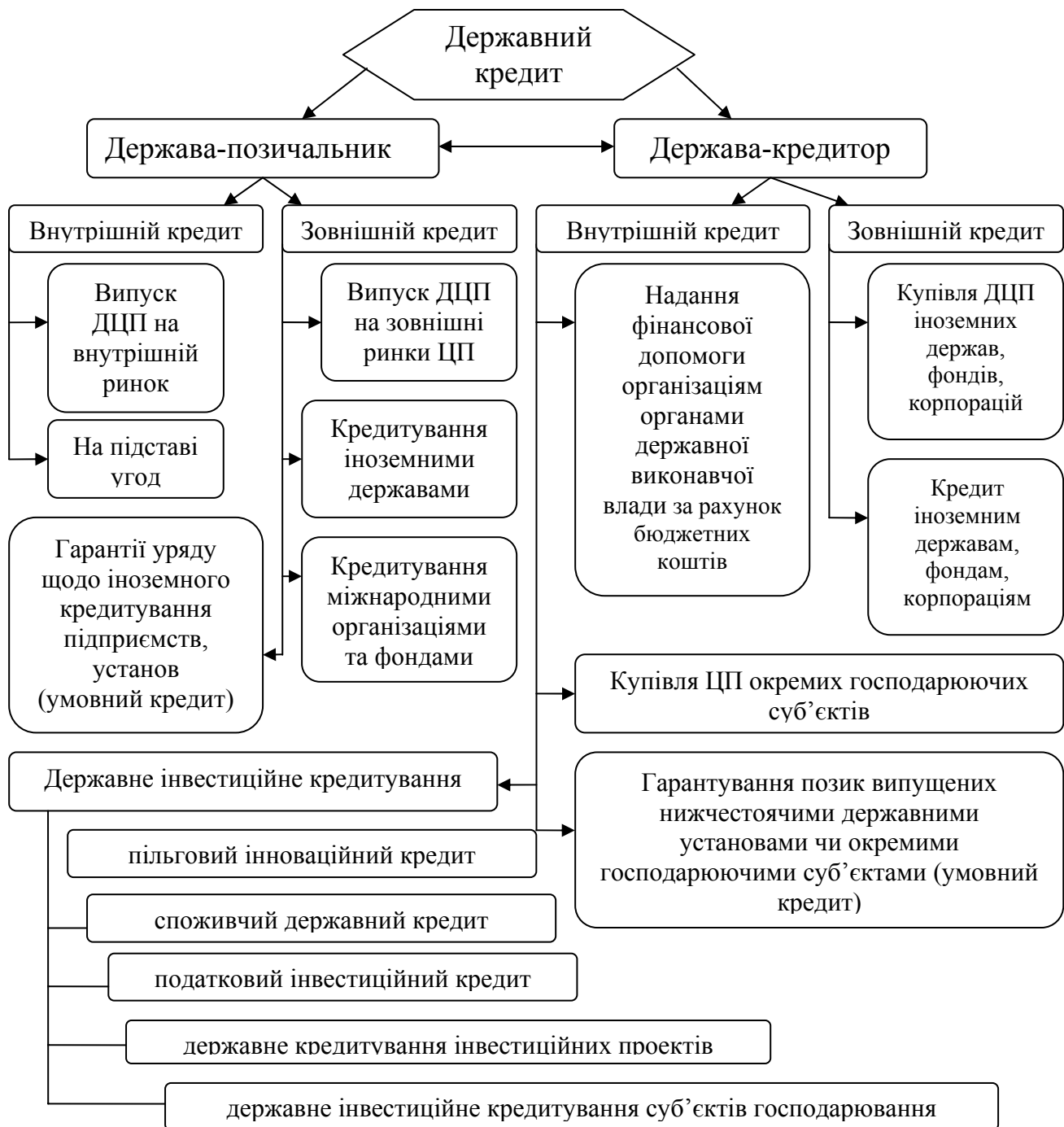

Рис. 1. Державний кредит
Джерело: складено на основі опрацьованих джерел [1-8]

Фінансування інвестиційних потреб підприємств є терміновим, цільовим, поворотним, прямим, забезпеченим заставою (гарантією, поручительством). Організація роботи по обслуговуванню бюджетних кредитів, їх обліку та проведенню розрахунків з позичальниками здійснюється уповноваженими комерційними банками України, через які запроваджено касове виконання Державного бюджету України. Міністерство фінансів перераховує міністерствам, відомствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади на окремий рахунок кошти, в межах яких надається бюджетний кредит, згідно з затвердженою Державною програмою економічного і соціального розвитку України. [4]

Споживче державне кредитування — кредитування, яке здійснюється тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам — резидентам України на придбання з інвестиційною метою нерухомості, споживчих товарів тривалого користування; кредит повертається у розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору.

Кредит податковий інвестиційний - відстрочення сплати податку на прибуток, що надається об'єктові підприємницької діяльності на певний час з метою збільшення його фінансових ресурсів для реалізації інноваційних програм. Наступна компенсація відстрочений сум здійснюється у формі додаткових надходжень податку завдяки загальному зростанню прибутку, що буде отриманий внаслідок реалізації інноваційних програм. [5,с.386]

Інвестиційний податковий кредит має цільове призначення. Його надання доцільно здійснювати переважно під інноваційні програми, які забезпечують реалізацію таких науково-технічних пріоритетів, як [6,с.168-169]:

- розширення виробничих потужностей у пріоритетних для інвестування у відповідних галузях економіки, регіонах, напрямках вкладення коштів;
- науково-технічне оновлення виробництва з підвищенням його техніко-економічних показників і забезпеченням конкурентоспроможності на світовому ринку;
- прискорення розвитку наукоємних та високотехнологічних галузей і виробництв, здатних суттєво вплинути на розвиток науково-технічного потенціалу та вітчизняної економіки загалом.

Пільгове інноваційне кредитування – це різновид державної прямої фінансової підтримки інноваційної діяльності, що передбачає надання пільгових позик і грантів чи компенсацію банківського відсотка (цілком або його частини) в разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни.

Таким чином, під державним інвестиційним кредитом розуміємо сукупність кредитних відносин, в яких кредитором виступає держава, а позичальником – підприємства, найчастіше ті, які належать до державної форми власності. Він надається на капітальні вкладення виробничого призначення через бюджетні позики безпосередньо міністерствам і відомствам, а також іншим державним органам виконавчої влади для фінансування підприємств (організацій та об'єднань) через банківські установи.

Головною особливістю державного інвестиційного кредитування є те, що воно має прямий та цільовий характер, такі кредити є строковими, поворотними, отож обов'язково повинні забезпечуватися заставою або гарантією. Сьогодні в Україні державне кредитування будівництва та об'єктів виробничого призначення здійснюється за рахунок коштів Інвестиційного фонду України, сформованого за рахунок державного бюджету. Обсяг державного кредитування і його напрями визначаються державною політикою. [6,с.160]

Інвестиційні кредити можуть передбачати фінансування капіталовкладень та нормативного обігового капіталу. У цьому випадку позика розподіляється на дві

частини з визначенням конкретних умов надання і повернення позикових коштів по кожному з цих напрямів.

Пріоритетами розвитку базових галузей економіки, в яких реалізуються інвестиційні та інноваційні проекти, є:

- забезпечення розвитку енергетичної інфраструктури, зокрема газотранспортної системи, атомного та ракетно-космічного машинобудування, авіа- і суднобудування;

- видобування нафти, газу та вугілля;

- виробництво, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції;

- будівництво і реконструкція автомобільних доріг загальнодержавного значення (в межах міжнародних транспортних коридорів), міжнародних аеропортів та вокзалів, морських портів, інших об'єктів інфраструктури, у тому числі тих, що визначені Державною цільовою програмою підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу);

- реконструкція систем тепло- і водопостачання та водовідведення;

- будівництво житла;

- виробництво альтернативних джерел енергії, сільськогосподарської техніки, обладнання та комплектувальних виробів для неї, вантажно-підіймальної та дорожньої техніки, нафтогазопромислового, гірничошахтного і гірничорудного обладнання та бурового інструменту. [7]

Висновки. Отже, використання державного кредиту в сучасних умовах має бути виваженим і далекоглядним рішенням, оскільки в останні роки спостерігається тенденція до зростання державного боргу, що є небажаним явищем, особливо в умовах кризи. Крім того, державний борг України відповідно до статті 5 Закону «Про Державний бюджет України на 2012 рік» від від 22.12.2011 № 4282-VI, встановлено станом на 31 грудня 2012 року граничний обсяг державного боргу в сумі 415 326 338,2 тис. гривень. [8]

Державне інвестиційне кредитування на сучасному етапі розвитку є важливим для української економіки, оскільки пріоритетними напрямками цього виду кредиту є розширення виробничих потужностей у пріоритетних для інвестування у відповідних галузях економіки, регіонах, науково-технічне оновлення виробництва з підвищенням його техніко-економічних показників і забезпеченням конкурентоспроможності на світовому ринку, яке безперечно може стати поштовхом у розвитку національного виробництва. Саме цей поштовх потрібен країні для виходу з кризи, оскільки, прискорення розвитку наукоємних та високотехнологічних галузей і виробництв, здатне суттєво вплинути на розвиток науково-технічного потенціалу країни та вітчизняної економіки загалом. Саме тому, на нашу думку, використання державного інвестиційного кредитування є не лише потрібним, а й необхідним процесом.

Література

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2/ Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін.. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. -848 с., с.96

2. Аранчій В. І. Гроші та кредит [Текст] : навч. посіб. / В. І. Аранчій, Л. М. Бойко, Л. В. Черненко. – Полтава: АСМІ, 2010. – 300 с.

3. Державний кредит. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.[Електронний ресурс].- Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_кредит– Назва з контейнера

4. «Положення про державне кредитування будов і об'єктів виробничого призначення» в редакції Наказу Мініфіну N 128/79 (з0348-96) від 26.06.96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0424-95>

– Назва з контейнера

5. Економічний енциклопедичний словник: У2 т.Т.1/ За ред.. С.В. Мочерного. – Львів:Світ, 2005. – 616с.

6. Пшик Б.І. Інвестиційне кредитування: Навчальний посібник. – Львів:ЛБІ НБУ, 2005. – 291с.

7. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р. N 389 // [Електронний ресурс]// Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=389-2011-%EF> – Назва з контейнера

8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» від від 22.12.2011 № 4282-VI. // [Електронний ресурс]// Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4282-17&new=1> – Назва з контейнера

Summary. The article deals the essence of the state loan and filed his classification. Analyzed the place of state investment credit in the system of public finance in Ukraine. Attention is paid to the development priorities of basic industries in which the realized investment and innovation projects in Ukraine.

Keywords: public credit, public investment loan, investment, investment tax credit, state consumer lending, the government's preferential loans, preferential innovative lending, foreign investment loans under government guarantees.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2012